

DANNEL- SENS DIALEKTIK OG TEORIENS UDFOR- DRINGER

Af Keld Dalsgaard Larsen

**Anmeldelse af: Thomas Højrup:
Dannelsens dialektik. Etnologiske
udfordringer til det glemte folk
(Museum Tusulanums Forlag
2002). 760 sider, pris 398 kr.**

Etnologen Thomas Højrup's nyeste værk, *Dannelsens dialektik*, er imponerende og ambitiøs tænkning. Helt i tråd med forfatterens tidligere store værker: *Det glemte folk* (1983) og *Omkring livsformsanalysens udvikling* (1995).¹

Thomas Højrup har den ambitiøse intention at udvikle en begrebslogisk og stringent kulturteori, hvormed man kan beskrive, begribe og forklare kulturen i dens kompleksitet såvel aktuelt som historisk. En kulturhistorisk udviklingslære. Thomas Højrup søger herved at imødekomme et aktuelt problem i den videnskabelige og politiske verden: Man savner anvendelige teorier og begreber til at begribe den hastigt foranderlige moderne verden. I den videnskabelige sfære hersker en babylonisk forvirring på teorimarkedet. Mange byder sig til – men uden at kunne vinde afgørende autoritet. I den politiske sfære kan man derimod med god ret hævde, at neoliberalismen og markedskapitalismen har vundet betydelig dominans efter USSR's sammenbrud.

I denne situation træder Thomas Højrup ind på arenaen med en klar ikke-liberalistisk position for at søge at vinde indflydelse både i den videnskabelige og den politiske sfære. Det sker ved udarbejdelse af en strukturel stats- og livsformsteori, hvor inspirationskilderne er Aristoteles, Platon, Hegel, Clausewitz, Marx, Hjelmslev og Althusser. Ikke nok med at klassikerne genlæses og fortolkes i den hensigt at præsentere "den rette" udlægning af deres tænkning. Thomas Højrup ønsker også at "komme ud over dem" ved så at sige at "fuldende" deres tænkning. Det er således en helt uhørt ambitiøs og selvbevidst forsker, vi har med at gøre.

Dannelsens dialektik er en noget ualmindelig bog. Dens udgangspunkt er forfatterens teoretiske afhandling *Omkring livsformsanalysens udvikling*, som udkom i 1995 som en (central) del af en disputats. Det er disputatsens problemstillinger, der er til viderebearbejdning i nærværende bog. Flere kapitler kan karakteriseres som uddybende teoretiske mel-

lemregninger til disputatsen. Andre kapitler er tænkt som en egentlig videreudvikling af teorien. Det er en udpræget teoretisk bog, men flere kapitler indeholder praktisk konkretisering af teorien i virkelighedens verden. Alt i alt giver værket et mangesidet indtryk af Thomas Højrup's arbejde med sin teori efter disputatsen og frem til ca. 2000.

Dannelsens dialektik er en sjældent set sammensat udgivelse. Der er ikke tale om én bog – men om en antologi bestående af 19 kapitler. Nogle kapitler har tidligere været udgivet i andre sammenhænge, og det er de mest tilgængelige! Andre har mere karakter af arbejds papirer til intern faglig brug, f.eks. foredrag. Bogen indeholder også udskrift fra de mundtlige drøftelser på to faglige seminarer og en udskrift af et radiointerview.

Bogen er svær læsning. Den sproglige stil er urimelig knudret og højakademisk. Her kræves motivation og koncentration af læseren. *Dannelsens dialektik* er som samlet værk for de få. Umiddelbart er dens målgruppe de mennesker, der i forvejen er interesseret i Thomas Højrup's teoriudvikling og i universitetsfaget Europæisk etnologi. Men bogen har dog efter min mening et langt videre perspektiv. Bogen behandler tankevækkende temaer som dualismen mellem individ og fællesskab, statsopfattelse, menneskets rolle som aktør, videnskab og politik og meget andet. Og så finder jeg det i sig selv utroligt inspirerende at erfare, hvordan en nutidig forsker søger at udvinde aktuel essens af de gamle klassikere. Det er en etnologisk bog, hvor læseren det meste af tiden føler sig hvirvlet ind i europæisk filosofihistorie og samfundstænkning. Det er med andre ord de store spørgsmål, der er til behandling. Det er tung læsning, som umiddelbart aftvinger respekt og refleksion. Værket er en god hvæssesten til at få slebet egne overvejelser og sædvaner. Og gang på gang springer der forklarelsens gnister fra hvæssestenen i og med læsningen.

I det teoretiske modelværksted

“Det vi har brug for, må derfor være lige så

effektivt videnskabelige metoder, som dem naturforskerne gør brug af” (s.41).

Thomas Højrup er frustreret over kulturfagernes teoretiske og metodiske elendighed – især sammenlignet med naturfagene. Der skal simpelthen skabes en kulturhistorisk udviklingslære. Det sker imidlertid ikke sådan lige fra den ene dag til den anden. Og hvor skal man begynde? Opgaven er i første omgang at finde et selv bærende udgangspunkt til et modsigelsesfrit, stringent begrebsapparat. Et overbegreb som indeholder og betinger teoriens mange underbegreber. De kristne har Gud på denne position. Platon har ideernes verden. Thomas Højrup kommer til et andet udgangspunkt, et Statssubjekt. Dette resultat kommer Thomas Højrup til efter nylæsning af Aristoteles (værkerne Den Nikomakæitiske Etik og Politikken) set i lyset af Platons sene statsteoretiske værk, Lovene, Hegel, krigsteoretikeren Clausewitz og Althusser. Thomas Højrup står således eksplicit på mange store tænkeres skuldre i sin teoriudvikling.

Thomas Højrup har tidligere haft et mere marxistisk udgangspunkt i produktionsmådebegrebet. Men fandt dette begreb utilstrækkeligt. Det var ikke selv bærende. Især var det et problem, at subjektiviteten ikke lod sig udfinde i dette marxske begreb. Produktionsmådebegrebet var et udgangspunkt uden påviselig vilje (subjekt). Det var utilfredsstillende. Thomas Højrup gik derefter på jagt efter et overbegreb til produktionsmådebegrebet og fandt det i Statssubjektet.

Staten (Statssubjektet) er udgangspunktet. Ikke det enkelte menneske eller civilsamfundet.

Statssubjektet bliver subjekt i en anerkendelseskamp med andre statssubjekter. Denne anerkendelseskamp har mange former. Militært forsvar er en naturlig del. Men også statens indre opbygning – samfundet – er et led i statssubjektets forsvar. Eksempelvis kan uddannelse, teknologisk udvikling, ideologisk og kulturel samhørighed og velfærdsforanstaltninger ansues, som aspekter til den enkelte stats interne styrke (det indre forsvar) – en indre styrke der udadtil er med til at aftvin-

ge andre staters anerkendelse. Det er altså dybest set staternes arbejde på overlevelse, der er historiens drivkraft, den bevidste vilje.

Men vil staterne i så fald ikke ligge i konstant krig med hinanden? Eller vil de stærkere stater ikke underlægge sig de mindre stater? Dette problems løsning finder Thomas Højrup hos krigsteoretikeren Clausewitz. Clausewitz leverer nemlig teorien om det defensive forsvars overlegenhed i forhold til offensiv krigsførelse. Det er også den teoretiske begrundelse for, at der er tale om en flerhed af stater, et statssystem, og ikke en udvikling, som går henimod en eet-statsverden. På matematisk vis sættes det op som reglen $D > O$. Defensiv er offensiv overlegen. Og den højrupske teoris mantra er skabt: "Survival of the superior defence". Med direkte hentydning til Darwins udviklingslære, "survival of the fittest".

Med Hegel og Althusser udvikler Højrup sit aristoteliske udgangspunkt med, at Statssubjektet er betingelsen for, at der kan skabes andre subjekter, andre viljer. Statssubjektet er en forudsætning for statsborgeren, civilsamfundet og de relevante interesser (livsformer) i staten. Staten så at sige skaber dem ved at anerkende dem ("statsanerkendelse"). Staten er altså en forudsætning for individets frihed og subjektivitet.

Den højrupske teori er deduktiv. En væsentlig inspirationskilde er sprogforskeren Hjelmslev. Der gås fra det almene og enkle til det komplekse og specifikke. Ikke omvendt.

Fokuseringen på statssubjektet er et teoretisk opgør med liberalismen og kontraktfilosofien, som hævder, at samfundet består af uafhængige og frie individer, som hver især indgår en kontrakt med samfundet om at være en del af samfundet. Thomas Højrup hævder, at det forholder sig stik modsat: At det enkelte individ altid allerede er en del af staten (helheden) og kun ved dets anerkendelse bliver en person, en statsborger med rettigheder og pligter.

Thomas Højrup betegner sin teori som en "fissionistisk" teori, og hermed mener han, at mangfoldigheden (enkelthederne) udspringer ved en fission fra et samlet (alment) udgangs-

punkt. Han taler også om en rodstruktur. Der er altså et udgangspunkt (en rod). Det overordnede Subjekt (staten) er eksempelvis udgangspunktet (roden) for de enkelte menneskers eksistens som subjekter. Den fissionistiske teori står i opposition til en "fusionistisk" teori, hvor det er enkeltdele, der ved at gå sammen, skaber helheden. I det fusionistiske perspektiv er staten skabt "fra neden" ved, at menneskene frivilligt (eller pr. natur) går sammen for at danne staten. I det fissionistiske perspektiv er staten altid allerede forud for de enkelte mennesker, og det er staten, der ved sin "statsanerkendelse" (navngivning, tildelelse af pligter og rettigheder) skaber statsborgeren (mennesket som subjekt).

Thomas Højrup's udgangspunkt er også et radikalt opgør med den marxistiske statsopfattelse. Både marxismen og liberalismen opfatter statsmagten som et "onde" – muligvis nok nødvendigt, men alligevel et onde, som skal begrænses og evt. helt afskaffes. Højrup har tidligere eksplicit hentet megen inspiration hos marxismen, men som teoriudviklingen er forløbet, kan man konstatere, at Højrup nu ifølge egen selvforståelse "er kommet ud over" marxismen. Thomas Højrup's statsopfattelse kunne godt lede tanken hen på den klassiske konservatisme (ex. E. Burke).

Thomas Højrup's positive syn på staten – som kulturens hjemsted osv. – er ikke hverdagskost. Med Thomas Højrup skal vi ikke blot opfatte staten som et gode, men også som en forudsætning for det gode liv og os selv som frie og individuelle subjekter!

Jeg finder i allerhøjeste grad Thomas Højrup's fokusering på staten relevant og inspirerende. Efter min mening har synet på relationerne mellem individ og fællesskab længe været ude af proportioner både i den almindelige offentlige mening og i den humanistiske forskning. Ved at vende perspektivet (fra individ/aktør til stat, fra det partikulære til det almene) gives der mange nye muligheder for at begribe verdens kulturelle mangfoldighed.

Men vi er dog ikke havnet i det teoretiske paradys. Ikke overraskende kan der anføres problemer ved det selv bærende udgangspunkt

(statssubjektet), i selve teoriens konsistens og ved teoriens afprøvelse på virkeligheden.

Det viser sig, at Statssubjektet kun er subjekt i og med, at det indgår i et statssystem. Statssubjektet bliver netop først Subjekt i en anerkendelseskamp med andre Stater (Statssubjekter). Det er altså et Statssystem, der er overbegreb. Men det vil også sige, at de enkelte Subjekter ikke er ligeværdige Subjekter. Udgangspunktet viser sig således at være noget "uroeligt" og alt andet end enkelt og klart.

Det viser sig endvidere, at internt i de enkelte Statssubjekter findes en række subjekter. Godt nok er de afhængige, men de kan alligevel afsætte en vilje. Lige fra det enkelte menneske til de store firmaer og interesseorganisationer. Der bliver med andre ord en vrimmel af viljer inden for den statslige overvilje. Nærliggende ville det så være med et viljehierarki, men det viger Thomas Højrup tilbage for at hævde. Men uden et sådant hierarki vil teorien for mig at se opløses i en kaotisk vrimmel af viljer.

En videnskabelig stringent kulturteori skal gerne være logisk og modsigelsesfri. Og en sådan kulturteori kan være sin egen virkelighed og alligevel give gode og nyttige indfaldsvinkler til menneskenes "virkelige verden". Men det er vigtigt at slå fast, at menneskenes verden ikke er "logisk" eller "modsigelsesfri", og derfor vil der altid være problemer med at "afprøve" teorien på den virkelige verden. Det er også et problem for Thomas Højrup. Så meget at det ophidser ham:

"Det hidser mig op. Dårliche beslutninger. Og de dårlige beslutninger træffes, fordi vi taler om tingene på forkludrede måder. Vi tror, vi beslutter noget eet sted, men i virkeligheden besluttes det et helt andet sted, mens det, vi beslutter, handler om noget helt tredje. Det er det, jeg mener, når jeg siger, at vi kludrer rundt i det" (s.575).

Men også Thomas Højrup må sande, at den virkelige verden er af en anden beskaffenhed end den mere overskuelige verden i forskerens teoretiske modelværksted.

Dannelsens dialektik præsenterer en teori i udvikling. Det centrale er stadig fokuseringen på Statssubjektet. Men teorien indeholder både "gamle lag" og "nye lag".

Det gamle lag er den livsformsteori, Thomas Højrup udviklede i 1980'erne. Men jeg vil tillade mig at hævde, at livsformsteorien er ved at have udspillet sin rolle i det højrupske projekt. Livsformerne behandles lemfældigt og upræcist. Flere gange anvendes begreberne nærmest som synonym med klasser, stand eller gruppeinteresser. Det er åbenbart, at denne del af teorien ikke længere er nogen "åbner" for ny erkendelse. Tværtimod skal denne del af teorien hele tiden "suppleres" med ny erkendelse for at give mening i den nye teoretiske kontekst.

Det nye lag er dannelsesaspektet. Dette aspekt kommer ret sent ind i bogen (og teorien). Med dannelse tænkes på "kollektiv erfaring" og bevidst refleksion over den aktuelle situation. Dannelsen kan være individuel eller kollektiv. Thomas Højrup interesserer sig naturligt nok meget for den kollektive dannelse, hvor netop statens (staternes) dannelsesproces er i fokus. Dannelse bliver i den forbindelse, statens (den kollektive viljes) refleksion over og lære af historien og situationen. Det nye aspekt virker langt fra tilstrækkeligt bearbejdet i *Dannelsens dialektik*. I sig selv er det lidt tankevækkende, at Thomas Højrup med sine ultimative høje teoretiske krav til logik og stringens netop vælger et så uldent begreb som dannelse. I andre sammenhænge er Thomas Højrup meget hård ved "hyggelige" pladderhumanistiske begreber, men hvad skal man så mene om det typiske "hurra-begreb" dannelse? Har Thomas Højrup spændt den teoretiske bue for hårdt, og er han nu på hastig retræte? Dannelsesaspektet fremmarch i teorien minder mest af alt om et forsøg på ved et snuptag at imødegå en række kritikpunkter mod teorien. Men på ganske uhøjrupsk vis: ved at forplumre i stedet for at skærpe kravene til begrebslogikken.

Thomas Højrupes teoretiske arbejde aftvinger respekt og er inspirerende læsning. Teorien indeholder en række positioner (måske

uklarheder), som gør den meget åben overfor en kritik for at være deterministisk og elitær. Men Thomas Højrup vægger sig mod disse beskyldninger, og hans kommende videreudvikling af teorien vil givetvis tage fat på disse problemer. Det nyligt introducerede dannelsesaspekt kan formodentlig også ses i dette perspektiv.

Thomas Højrup's teoretiske arbejde er kommet til et punkt, hvor det er naturligt i større udstrækning at få de teoretiske standpunkter afprøvet på den menneskelige virkelighed. Det ses blandt andet i bogens udtalte ønske om, at etnologer mere aktivt deltager i tidens politiske virkelighed på det, der kaldes den europæiske byggeplads.

Jeg vil derfor gå fra det teoretiske modelværksted over til at anskue teorien fra den mere jordnære virkeligheds perspektiv ved at sætte fokus på to konkrete områder: de faginterne implikationer for universitetsfaget etnologi og perspektivet for Europa og EU. Med dette perspektivskift ønsker jeg også at antyde hvordan, "virkeligheden" brutalt og markant kan sætte rammer for det teoretiske modelarbejde.

Teorien i menneskenes verden

I det følgende ønsker jeg at behandle projektet set lidt udefra. På to områder: Teorien internt i det faglige miljø omkring Europæisk Etnologi og teoriens mulige politiske perspektiver i forhold til Europa og EU.

Det er nærliggende at vurdere Thomas Højrup's projekt som et videnskabeligt anerkendelsesprojekt! En kamp om anerkendelse blandt andre videnskabelige positioner. Det kan også forklare noget af den dobbelthed, der klart findes i projektet.

Thomas Højrup er etnolog og toneangivende forsker inden for faget. Han omtaler gerne faget etnologi som en enhed, en helhed. Det er som samlet fag (profession), man skal intervenere politisk og teoretisk. Thomas Højrup er gerne i forhold til andre fag skånselsløs og principiel i sin kritik. Det drejer sig om "de andres" uformåenhed. I grell modsætning her-

til er behandlingen af etnologernes eget fagmiljø. Her sættes der fokus på et "vi", på det som binder sammen. Ikke på forskellene. Men ser man efter, så er etnologi på ingen måde en enhed.² Etnologer har i mange år haft tradition for at tage udgangspunkt i individet (eller samfundet) og et videnskabeligt perspektiv "fra neden". Thomas Højrup's statsteori kan snarere karakteriseres med et "fra oven". Men der er stor forskel på Thomas Højrup's behandling af de positioner, der tager udgangspunkt "fra neden". Når det gælder andre faggrupper, er denne position (udgangspunktet i individet) simpelthen dårlig videnskab (hvis det overhovedet kan kaldes videnskab), mens de samme positioner hos etnologer nærmest omtales som kloge og i hvert fald forståelige. Denne dobbelthed virker ikke troværdig. Det virker ind imellem forunderligt at se, hvordan Thomas Højrup søger at forlige modsatrettede positioner internt blandt etnologerne. Her gøres der godt og grundigt brug af tryllebebrebet dialektik!

Thomas Højrup har svære problemer i sin dobbeltrolle som teoriudvikler og som frontfigur i et allerede eksisterende etnologisk universitetsmiljø. Thomas Højrup er selv inde på problematikken, men jeg er ikke helt sikker på, at han har erkendt problemets omfang.

Den danske stat har som Subjekt "statsanerkendt" faget etnologi til at uddanne kandidater til de statsanerkendte lokalmuseer rundt om i landet. Og der er et formål med denne statsautorisation. Ifølge Thomas Højrup følgende:

"Man kan måske i meget kort form udtrykke det på den måde, at etnologiens autorisation hviler på dens evne til at beskrive, fortolke og præsentere folkekulturen som en kultur-i-sig selv. Det er hverdagslivets relative autonomi dette at der er noget i sig selv, har sine egne eksistensmåder, sit eget væsen, sine egne logikker, der umiddelbart gør en etnologi berettiget"(s.650).

Problemet er imidlertid, at Thomas Højrup (og hele hans projekt) gør alt for at forklare de vordende etnologer, at dette (af staten ønske-

de) perspektiv simpelthen ikke er videnskab. "Hverdagslivet" er nemlig ifølge projektet afledt af noget helt andet og mere overordnet – Statssystemet, Statssubjektet – og det er her man (hvis man vil gå videnskabeligt til værks) skal tage sit udgangspunkt.

Faget etnologi er således på kollisionskurs med sit eget oversubjekt. Der er ikke noget at sige til, at Thomas Højrup må gå på listepoter. Og instituttet ligeledes i den udstrækning det følger Thomas Højrup's projekt til den bitre (men logiske) ende.

Thomas Højrup's projekt er således i sit udgangspunkt i en umulig situation: For at kunne forsvare sig i forhold til andre videnskabelige positioner skal det se at vinde en dominerende position internt blandt etnologerne. Men hvis det sker – og i fuld udstrækning – så vil en sådan position sætte selve instituttets eksistens på spil.

Hvordan takler Thomas Højrup denne ubehagelige position? Det er lidt mere uigennemskueligt, men der er tendenser til at se etnologi som et helt andet fag, et slags overordnet "kulturhistorisk videnskabsfag", et overfag i forhold til en række andre eksisterende fag. Hvis disse tendenser udvikles, så vil jeg forudse en massiv reaktion fra disse (nabo-)fag – i den evige kamp om anerkendelse af Subjektet (staten).

Der er også tendenser til, at Thomas Højrup så at sige vokser ud af det etnologiske fagmiljø. At han går sammen med andre ligesindede forskere i bestræbelserne på at udvikle teorien. Det vil være en ganske fornuftig model, og det vil ikke sætte universitetsetnologiens liv på spil. Thomas Højrup's nuværende tværfaglige projekt "Livsformer og Velfærdsstat ved en korsvej?" kunne være en platform for en sådan adskillelse mellem det højrupske projekt og det etnologiske universitetsmiljø. I dette tværfaglige projekt inddrages en række andre faggrupper end etnologer. Og andre kunne være inddraget, f.eks. Lars-Henrik Schmidt.³ Der er imidlertid ikke mange tegn i *Dannelsens dialektik* på, at Thomas Højrup ønsker noget brud med det etnologiske fagmiljø.

Thomas Højrup's hidtidige styrke har ligget i et stædigt ønske om logik, klarhed og konsekvens. Men hvis forholdene udvikler sig lidt mere logisk og klart, så kan konsekvenser for mig at se blive et smerteligt brud. Og det er måske også derfor, at der er kommet andre toner ind i teorien i form af dannelsesaspektet?

Thomas Højrup har i den nuværende situation et gedigent ønske om at handle politisk. Med sin teori og profession (etnologien som enhed). Dels for at udvikle teorien og dels for at påvirke menneskenes konkrete virkelighed. Nye perspektiver føjes derfor til, og den globale udvikling bliver mere konkret inddraget. Det giver dog også en lang række nye konkrete problemer.

Thomas Højrup's politiske indgriben virker umiddelbart noget elitært. Oppe fra og ned og med de videnstunge etnologer centralt placeret:

"Det bliver først en politisk læreproces ud af det, når vi tør lade etnologerne beskrive, hvordan det faktisk spænder af i den hverdag, hvor samspillet imellem brugere og professionelle foregår, og hvor det må kunne producere de resultater, som staten og borgerne ønsker sig af det offentlige" (s.304).

Her får etnologerne en helt utrolig rolle. De skal sikre "en politisk læreproces" – en dannelse – og dermed resultater, som såvel stat som borgerne ønsker. Er etnologerne så uundværlige? Er de simpelthen forudsætningen for politiske læreprocesser? For dannelse? Næppe.

Der er en latent tro på, at etnologerne med en større videnskabelig indsigt og viden vil kunne fremskynde en bedre "dannelsesproces" i staterne og i EU. Vel at mærke en dannelsesproces, som har konkrete politiske konsekvenser. Det kan jeg godt have min tvivl om. Både at etnologerne ligger inde med en sådan viden og, hvis de skulle besidde en sådan viden, at den ville få nævneværdig betydning i politikens udformning.

Thomas Højrup's behandling af EU kan

være et illustrativt eksempel. Thomas Højrup er godt irriteret over europæernes takling af EU-projektet. Folk beskrives som så uendelig dumme. Men hvad er så Thomas Højrup's alternativ til al den dumhed hos såvel høj som lav? Det siges der intet direkte om, men der rejses en række spørgsmål, som indirekte giver svaret.

Men for at forstå svaret, må man følge Thomas Højrup's beskrivelse af den europæiske virkelighed efter 1945. Det viser sig nemlig ifølge Thomas Højrup, at de europæiske statssubjekter som selvstændige viljer simpelthen er opgivet og deponeret hos USA! De europæiske stater er nærmest ikke længere stater – men samfund (!) underlagt det egentlige Subjekt, USA. Hvad skal man så gøre i denne situation? Thomas Højrup svarer med at stille spørgsmål. Eksempelvis:

“Vil vi finde europæiske løsninger i Europa – og globalt – eller rette os efter de amerikanske? Vil vi neoliberalisme eller tør vi bygge på den politiske kulturarv i Europa?” (s.570). “En selvrefleksion der først nu for alvor stiller spørgsmålstejn ved, om EU fortsat skal affinde sig med sin skæbne som et mageligt (afhængigt) subjekt under USA's vinger” (s.663).

Thomas Højrup's positions indre logik resulterer i et ønske om at genskabe Europa som Subjekt. Et Subjekt som ifølge teorien bliver subjekt i en anerkendelseskamp med andre ligeværdige subjekter.

Problemet er blandt meget andet, at en sådan anerkendelseskamp “normalt” også indebærer krig! Man kan tænke tilbage på Tysklands anerkendelseskamp for at blive et selvstændigt Subjekt under Bismarck. Det krævede en række krige med, hvad dertil hører af nød, elendighed og menneskelig tragedie. Hvem skulle Europa være villig til at føre krig med for at opnå anerkendelse? Svaret må være USA! Og det lyder mildt sagt ikke tillokkende. Tværtimod lyder det som noget nær det værste tænkelige. Der er ikke noget at sige til, at Thomas Højrup har svært ved at tænke sin teoris praktiske konsekvenser igennem til den

bitre ende. Det ville nok være logisk – men først og fremmest umenneskeligt.

Med sine seneste teoretiske og politiske tiltag giver Thomas Højrup sit gamle fags navn en helt ny, aktuel og markant betydning: Europæisk Etnologi som eksponent for genskabelsen af en europæisk vilje, et kollektivt europæisk statssubjekt! Perspektivet finder jeg såmænd tankevækkende nok – men de teoretiske og politiske implikationer er af så enorme dimensioner, at besindighed, ydmyghed og forsigtighed må mere i højsædet. Selv den bedste af alle stringente og logiske teorier kan ikke gøre det. Vi må leve med den virkelige verdens mennesker og vores “dumheder”.

Thomas Højrup's teoriudvikling er så åbenlyst kommet til en korsvej. Den universelle kulturhistoriske udviklingslære er endnu ikke skabt. Og den vil efter min mening heller aldrig komme. Men mindre kan også gøre det. I vor tids globale verden er der behov for modige tænkere, der grundlæggende tør revurdere og gennemtænke forholdene med blik på såvel helheden som enkeltdele. Thomas Højrup er en sådan tænker. Bogen *Dannelsens dialektik* giver mulighed for at følge dette arbejde på nærmeste hold.

Teoriudviklingens kommende milepæle vil givetvis være de publikationer, som projektet “Livsformer og Velfærdsstat ved en korsvej?” kaster af sig. Nogle publikationer er allerede udgivet, andre følger. Interesserede kan læse mere om projektet og udgivelserne på hjemmesiden www.hum.ku.dk/lov.

Noter

1. Jeg har tidligere behandlet teorien i forbindelse med en omtale/ anmeldelse af disputatsen i Arbejderhistorie 1:1996.
2. Uenighederne fremgår også af de udskrevne interne seminarer. Der er naturligvis store nuancer, men det ses tydeligt, at Thomas Højrup er drivkraften i teoriudviklingen. De øvrige debattører optræder nok positive, men alligevel i varieret omfang kritisk, mildt skeptiske eller spørgende i diskussionen.
3. Lars-Henrik Schmidt har i sit omfattende forfatter-skab været inde på en række af de samme problema-

tiker, som Thomas Højrup arbejder med. Lars-Henrik Schmidt omtaler sin teoriudvikling som “Social-analytik”, og han har “det sociale” som et slags overbegreb. Lars-Henrik Schmidt og Thomas Højrup har på mange måder sammenfaldende synspunkter med hensyn til stat og dualismen individ og fællesskab. Det kan forundre (og ærge), at to store (lokale) danske forskere slet ingen referencer har til hinanden.

Lars-Henrik Schmidt udsendte i 1999 et større trebindsværk *Diagnosis*. Det kan – lidt i lighed med Dannelsens dialekt for Thomas Højrup vedkommende – siges at være en aktuel status over teorien social-analytikken. *Diagnosis* er (heller) ikke noget let værk, og jeg kan anbefale at starte med bd.3 (måske endog nøjes med at læse bd.3).